

πίζεται ἐπάνω στὰ μέτωπά των. Τῆς φαίνονται τώρα ἔτοι τὰ παιδιά της περὸ δύμορφα, περὸ ἀγαλημένα, περὸ γλυκά.

Δὲν ἡξεύρει ἀν ζοῦν ἢ ἀν εἶναι νεκρά. Καὶ ἀγωνιᾷ καὶ τρέχει τὰ ίδῃ, τὰ τ' ἀγκαλιάσῃ, ἀλλ' δέ ζέγνυφος πονευκός, τῆς ἀναίλαφρα τὰ . . . βλέφαρα καὶ βλέπει τόιες ἡ τρομαγμένη μητέρα καὶ τὰ τρία της τὰ παιδιά ἐκεῖ κονιά της, ἐπάνω εἰς τὴν ταράτσαν, εἰς τὸ έσπε-

ρινὸν λυκόφως σιωπηλά, τὰ περιμένοντα διὰ τὰ ἔυπνηση.

"Αμα τὰ εἶδεν, ἥσθάνθη ὡς μητέρα μίαν χαρὰν τὰ τὴν πλημμυρῷ ἀλλ' ὡς Ἑλλήνις μέσα στὴ χαρά, νοιώθει καὶ ἔνα κᾶποιο σύντεφο λέπης διὰ τὴν διακοπὴν τοῦ ὠραίου δινέρδου . . .

(*Απὸ τὰς «Σελίδας».*)

Δ. Ι. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΚΑΙ Η ΤΕΧΝΗ^{*)}

Ἡ μορφὴ τοῦ Ἰησοῦ ποικίλλει κατὰ τὴν χρίσιν τῶν διαφόρων καλλιτεχνῶν. Ἀπὸ τοῦ αὐλασικοῦ τύπου τῆς Ἀναγεννήσεως, ὁμοίου συνήθως, μέχρι τῆς νεωτέρας τεχνοτροπίας ἔχομεν διαφοράς. Ἀρκεῖ νὰ σημειωθῇ ὅτι ἐν τῷ ἐφετεινῷ *Salon* τῶν Παρισίων ἔζετέθη εἰκὼν τοῦ *Burnand* ἐν ἡ δὲ Χριστὸς ἀπαγόμενος νὰ σταυρωθῇ παρίσταται ἄγριος καὶ γέρων! Ἡ ἀνεύρεσις τοῦ σοιδαρίου τοῦ Τουρίνου, μὲ δλας τὰς προκληθείσας ἀμφισβήτησες, ἐνισχύει τὸν κοινῶς μέχρι τοῦδε παρκεδεγμένον τύπον.

Ἐξοχωτέρα κεφαλὴ Χριστοῦ δύνχται νὰ θεωρηθῇ ἡ τοῦ *Guido Reni* (*Ecce homo*).

Τὸ φίλημα τοῦ Ἰούδα, τὸ δηναριὲν (*Τισιανός*), ἡ προσευχὴ εἰς τὸ δρες Ἐλαιῶν, ἐν Γεσθημανῇ, ἡ δίκη τοῦ Ἰησοῦ, δὲ Ἰησοῦς προσευχόμενος, ἰδίως δὲ δ Μυστικὸς δεῖπνος εἰκονίσθησαν θαυμασίως. Ο Μυστικὸς δεῖπνος τοῦ *Da Vinci*, ὅστις καὶ τὸν Χριστὸν φέροντα τὸν σταυρὸν ἀπαραμίλλως ἔζωγράφισε, εἰνες ἡ ἀξιωθεῖσα περισσοτέρας μνείας. Ἐκ τῶν νεωτέρων, δὲ *von Gebhardt* ἐπέτυχε πλειότερον εἰς τὴν ἀπεικόνισιν.

Ματικᾶς ἀλγηθόνας ἐν τῷ προσώπῳ, ἐν τῷ συνεπτυγμένῳ μετώπῳ, ἐν τοῖς πεφρυγμένοις χειλέοις, ἐν τοῖς ἑσβεσμένοις ὀφθαλμοῖς. Τὸ γένειον εἴναι κοντὸν καὶ ζαυθίζον, ἡ κόμη ἀτημέλητος, περὶ τὴν ὀσφὺν δὲ φέρει ταινίαν ὑφάσματος, πτυπουσαν πρὸς τὰ ἐμπόρες. Οἱ ἥλοι φαίνονται μὲ τὸ ρέον αἷμα καὶ οἱ πόδες εἰς ἄλλα μὲν ἔργα εἴναι καρφωμένοι ἀπὸ εὐθίας ἐπὶ τοῦ ξύλου τοῦ σταυροῦ, εἰς ἄλλα δὲ ἐπὶ προσέχοντος ξύλινου τετραγώνου στηρίγματος. Ἡ κεφαλὴ παρ' ἄλλοις μὲν καλλιτέχναις κλίνει πρὸς τὰ δεξιά, παρ' ἄλλοις ἀριστερά, παρ' ἄλλοις ὑψοῖ τὰ βλέμματα πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ παρ' ἄλλοις, πρὸς τὰ κάτω ὡς εἰς τὸν Ἐσταυρωμένον τοῦ Βελασκέ. Ο ἀκάνθινος στέφανος ἀναφαίνεται εἰς τὰς ἀργάς τοῦ ΙΠ' αἰῶνος. Ἐν γένει ἡ τέχνη ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν ἀπέδωκεν εἰς τὸν Ἰησοῦν ὅλην τὴν φυσικότητα, τὸν πραγματισμόν, τὴν ζωὴν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τὸ μαρτύριον τῆς πασχούσης σαρκός. Καὶ εὐλόγως, διότι ὅσῳ πραγματικωτέρα εἴναι ἡ ἀναπαράστασις, τόσῳ προσπίπτει περισσότερον εἰς τὴν ἀντίληψιν καὶ τόσῳ λογικωτέρα καθίσταται ἡ πίστις.

'Ἐκ τῶν διασημοτέρων εἰκόνων τῆς Σταυρώσεως εἴναι ἡ τοῦ Ραφαήλ. Ὁ Χριστὸς εἴναι ἐσταυρωμένος ἐπὶ πανυψήλου σταυροῦ δύο μηροὶ ἄγγελοι ἵπταμενοι εἰς τὸ κενὸν συλλέγουν ἐντὸς δοχείων τὸ ἐκ τῶν πληγῶν ρέον αἷμα. Παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἐσταυρωμένου ἴστανται ἀφ' ἑνὸς ἡ Παρθένος ὄρθια καὶ ὁ Ἱερώνυμος γονυκλήνης, χτυπῶν τὸ στήθος του διὰ λίθου, καὶ ἀφ' ἑτέρου δ ἄγ. Ἰωάννης καὶ ἡ Μαγδαληνὴ γονυκλίνης, βλέπουσα πρὸς τὸν οὐρανόν.

Ο Ρούμπενς εἰκόνισε τὸν Ἰησοῦν κλίνοντα τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ἐμπόρες. Ο Ρωμαῖος στρατιώτης λογχίζει τὴν πλευράν του, ἐνῷ ἡ Μαγδαληνὴ γονυπετής τὸν ἴκετεύει δεξιά ὑψοῦται ὁ πιστεύσας ληστὴς μὲ γενειαδα λευκήν, καὶ ἀριστερά ὁ ἀπιστος ληστὴς μὲ μελανὴν κόμην ἐκπένω, ἐνῷ δὲ δήμιος κατέρχεται ἐκ τοῦ σταυροῦ διὰ κλίμακος. Ἡ Παρθένος μεταξὺ τοῦ Ἅγ. Ιωάννου καὶ τῆς Μαρίας τοῦ Κλεωπᾶ

*) Τέλος

Dietrich.

Ο Χριστός εἰρηνεύων τὴν πρεκυμίαν

Τὸ φίλημα τοῦ Ἰούδα

Deger.

Ἐπὶ τοῦ σταυροῦ

Von Gebhardt.

• Ο μυστικός δεῖπνος

μὲ τὰς χεῖρας ἡνωμένας, περίλυπτος, βλέπει πρὸς τὸν σύρανόν. Η εἰκὼν αὕτη τοῦ Ρούθενς (1620) εὑρίσκεται εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Ἀμβέρσης. Καὶ ἄλλοι καλλιτέχναι, ὁ Βάν-Δίκ, ὁ Ρέμβραντ, ὁ Βελασκέ, ὁ Prud' hon, ἐνεπνεύσθησαν ἀπὸ τὸν Γολγοθᾶν. Ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων οἱ Deger, Singel, Styka, Intenbach, Roger, Beraud, Plockhorst, Dietrich Doré κλπ. Ἀλλ' ὁ περιεργότερος ὅλων εἶναι ὁ Ἐσταυρωμένος τοῦ von Gebhardt. Ο Χριστὸς ἔχει σχεδὸν ἐκφύγη τοῦ σταυροῦ καὶ κρέμαται τὸ στῆθος εἰς τὸ κενὸν καὶ μόνον αἱ χεῖρες συγκρατοῦν τὸ σῶμα.

Ἐκ τῶν κορυφαίων Ἑλλήνων ζωγράφων, εὗτε ὁ Γύζης, εὗτε ὁ Λύτρας, εὗτε ὁ Ἰακωβίδης ἡσχολήθησαν ν' ἀπεικονίσωσιν τὸν Ἰησοῦν. Ο Θεοτοκόπουλος (Griego) ἐζωγράφισε τὴν Σταύρωσιν, εἶναι δὲ αὐτὴ ἀπὸ τὰ ώραιότερα ἔργα του.

Η Ἀποκαθήλωσις καὶ ὁ Ἐνταφιασμὸς τοῦ Χριστοῦ ἐδημιούργησαν ἀριστουργήματα ἐν τῇ τέχνῃ. Ποικίλαι εἶναι αἱ ἀπεκονίσεις. Η τῆς Ἀμβέρσης εἶναι ἀριστούργημα. Τὸ ἔργον ἔγραψεν ὁ Ρούθενς τῷ 1612, ἀναφέρεται δὲ ὡς ἴστορικὸν ὅτι ὡς ἀμειβήν τῆς ἑρασίας του ἐλαχεὶ 2,400 φιορίνια καὶ . . . ἐν ζεῦγος χειροκτίων διὰ τὴν γυναῖκα του!

Τὸν «Ἐνταφιασμὸν» ἔξοχως εἰκόνισαν ὁ Τιστικανός, ὁ Μαντένια, ὁ Τιντορέτος, ὁ Ραφαήλ. Η πρώτη εἰκὼν εὑρίσκεται εἰς τὸ Λούδρο τῶν Παρίσιων ὁ Νικόδημος, ὁ Ἰωσήφ ἀπὸ Ἀρειμαθίας καὶ εἰς μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ κομίζουν τὸν νεκρὸν εἰς τὸν τάφον, διστις ὠρύχθη εἰς τοὺς πρόποδας ἐνὸς λόφου. Ἀπωτέρω ὁ Ἰωάννης ἀκολουθεῖ ὑποβαστάζων τὴν Παναγίαν ἐνοῦσαν ἀπελπιστικῶς τὰς χεῖρας. Η δευτέρα εἶναι χαλκογραφία· τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ ἀναπαύεται ἐντὸς σινδόνης, ἡς τὰ ἔχαρα κρατοῦν ὁ Νικόδημος καὶ ὁ Ἰωσήφ. Η Παναγία ἔχει βυθίση τὴν κεφαλὴν εἰς τὰ γόνατα μιᾶς γυναικός, ἐνῷ ἡ Μαγδαληνὴ ὑψοῖ τὴν χεῖρα. Εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Τιντορέτου ὁ

Ιωσήφ μετὰ τριῶν ἀνδρῶν φέρουν τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ· εἰς ἔγγειος μὲ ἡνεῳγμένας πτέρυγας κρατεῖ τὸν ἀκάνθινον στέφανον· εἰς τὸ βάθος ὁ Γολγοθᾶς μετὰ τῶν τριῶν σταυρῶν· οἱ δύο λησταὶ ἀκόμη κρέμανται· ἡ Παναγία λιπόθυμος καὶ ἡ Μαγδαληνὴ γονυκλινής.

Εἰς τὸ Βατικανὸν ὑπάρχει ὁ «Ἐνταφιασμὸς» τοῦ Καραβάζ. Παρίσταται κατὰ τὴν ταφὴν Μαρία ἡ Σαλώμη, ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ Παναγία μὲ μελανὸν πέπλον. Ο Βαν Ούρλεϋ εἰκόνισεν τὸν Χριστὸν θρηνούμενον κατὰ τὸν ἐγταφιασμὸν ὑπὸ τῶν μυροφόρων· ἡ κεφαλὴ τοῦ Χριστοῦ κλίνει πρὸς τὰ ἀριστερά· αἱ Μυροφόροι τὸν ἐναγκαλίζονται. Τὸ ἔργον εὑρίσκεται εἰς τὸ μουσεῖον τῶν Βρυξελλῶν.

Ο Giotto ἐζωγράφισε τὸν Ἐνταφιασμὸν εἰς τὴν ἔκκλησιν Santa Maria dell Arena τῆς Παδουῆς. Περικυλούσσιτόν νεκρόν, ὃν ἥρτι ἐπὶ σινδόνος ἀπεκόμισαν, οἱ μαθηταὶ καὶ αἱ μυροφόροι, ἐνῷ ἡ Παναγία τὸν ἀσπάζεται, ἔνωθεν δὲ δέκα ἔγγειοι περιπτανται.

Ο Botticelli εἰκόνισε ἐπίσης νεκρὸν τὸν Ίησοῦν, τὸ ἔργον του δὲ κοσμεῖ τὸ μουσεῖον τοῦ Μονάχου. Ο Γολγοθᾶς ὑπὸ ὀλιγωτέρων ζωγράφων ἀνέταρεσταθη, ἀλλ' ὑπερέχει ὁ τοῦ Βερονέζ. Η ἐπιστροφὴ ἐκ τοῦ Γολγοθᾶ τοῦ Ouderaa (Πινακοθήκη τόμ. Γ. τεῦχ. Λ.) εἶναι ὑπέροχος. Ἐκεκντρικὸς εἶναι ὁ Γολγοθᾶς τοῦ Φέρστερλιγγ, ἐν τῷ ὅποιοι εἰκονίζονται Ναϊάδες, Κένταυροι παλαίστρες μὲ τίγρεις, πρωινὴ δρόσος κλπ. Ὁπως περιέργος εἶναι καὶ ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Βιέννης ἡ ἑορτὴ τῶν Ἅγιων Πάντων τοῦ Dürer, ἐν ἣ κυριαρχεῖ ὁ Ἐσταυρωμένος. Εκ τῶν Αναλήψεων τοῦ Σωτῆρος εἶναι ἀξέια πολλοῦ λόγου ἡ τοῦ Paiermann (Πινακοθήκη τόμ. Γ. τεῦχος KZ). Καὶ ἐν τῇ γλυπτικῇ ἀνεπαρεστάθη ὁ Χριστὸς ἐν ταῖς καθολικαῖς Ἐκκλησίαις. κ

Murillo • Η Ἀναλήψη τῆς Θεοτόκου